

Bochiński, Jacek / Dąbrowska, Agnieszka / Plapis, Janusz i in.

Muzeum Historyczne m.st. Warszawy : Dział Sztuki

Almanach Muzealny 6, 420-429

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WAŻNIEJSZE DARY I NABYTKI

MUZEUM HISTORYCZNE M.ST. WARSZAWY

DZIAŁ SZTUKI

oprac.: Jacek Bochiński, Agnieszka Dąbrowska, Janusz Plapis, Anna Zabiegałowska-Sitek

Lata 2003-2008 przyniosły znaczny wzrost zbiorów malarstwa, rysunku, grafiki i rzeźby. Wyraża się on ogólną liczbą 206 pozyskanych obiektów, z czego zakupionych zostało 40, w drodze przekazu trafiło 9, a darowiznę stanowiło aż 157. Spośród wielu interesujących nabytków wymienić należy:

MALARSTWO

Widok ogólny Warszawy od strony Pragi

Akwarela, karton, 27,3 x 48 cm, sygn.: „E[ugen] v[on] TARNÓCZY. 1918”.

Nr inw. MHW 26208; zakup w Domu Aukcyjnym „Rempex”, Warszawa ul. Karowa 31, 2005 r.

Akwarela upamiętnia pobyt w Warszawie podczas I wojny światowej oficera regimentu grenadierów cesarza Franciszka Józefa, malarza-pejzażysty E. von Tarnóczy'ego (1886-?). Sporządzona przez niego notatka ukazuje w znacznym uproszczeniu sylwetę miasta z praskiego brzegu, począwszy od soboru Aleksandra Newskiego na pl. Saskim do kościoła Nawiedzenia NMP. Należy do nader rzadkich malarskich przekazów panoramy Warszawy powstałych w tym czasie.

Lit.: *II aukcja. Mapy i widoki miast, St. Petersburg, Moskwa, Kraków, Warszawa od XV do XIX w. Wystawa przedaukcyjna 29 grudnia - 12 stycznia 2005 r.* [Katalog], poz. 56.

1. Komnata Baryczkowska mal. T. Cieslewski

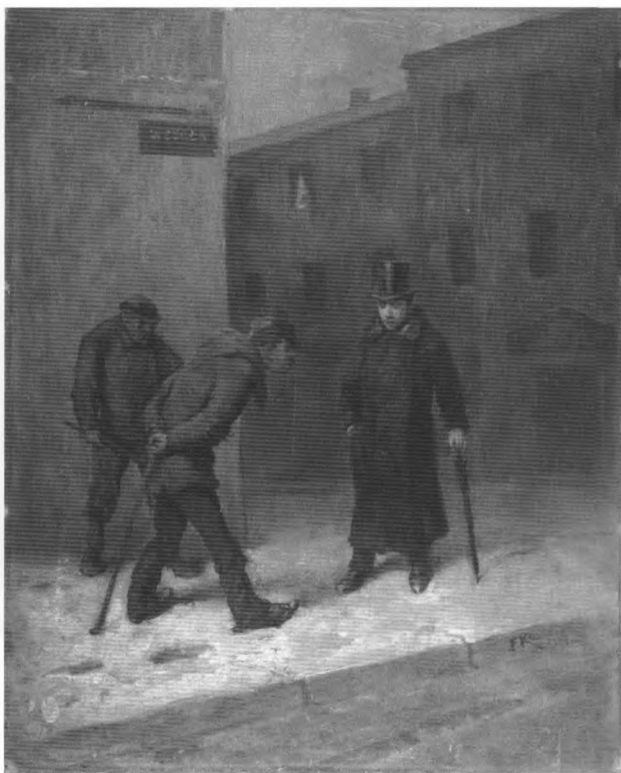
Komnata Baryczkowska

Tadeusz Cieslewski ojciec (1870-1956).

Akwarela, ołówek, papier, 19 x 25, 5 cm (w świetle passe-partout), sygn.: „T. Cieslewski”.

Nr inw. MHW 26397; zakup od osoby prywatnej, 2007 r.

Komnata Baryczkowska - tylna izba parteru kamienicy Baryczkowskiej przy Rynku Starego Miasta 32 (obecnie kamienica stanowi część Muzeum Historycznego m.st. Warszawy). Architektura wnętrza zachowała oryginalny kształt, jaki nadano jej podczas przebudowy kamienicy w 1633 r. Najbardziej charakterystycznym elementem jest para okien rozdzielonych dorycko-toskańską kolumną z piaskowca - jedyny przykład takiego rozwiązania w Warszawie (odkryte podczas prac remontowych w 1911 r.). Dekorację sklepienia kolebkowego z lunetami stanowią stiukowe żebra i rozbudowane zworniki w formie rozet w gwiazdzistym obramieniu. Widoczne z prawej strony drzwi w rzeczywistości nie istnieją; artysta dodał je ze względów kompozycyjnych. W XVII w. izba, podobnie jak cały parter, służyła celom handlowym; w okresie międzywojennym odbywały się w niej posiedzenia Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości.

2. Ulica Wesola, mal. F. Kostrzewski

Ulica Wesola, 1908 r.

Olej, tektura, 56 x 46 cm, sygn.: „F. Kostrzewski / 1908”.

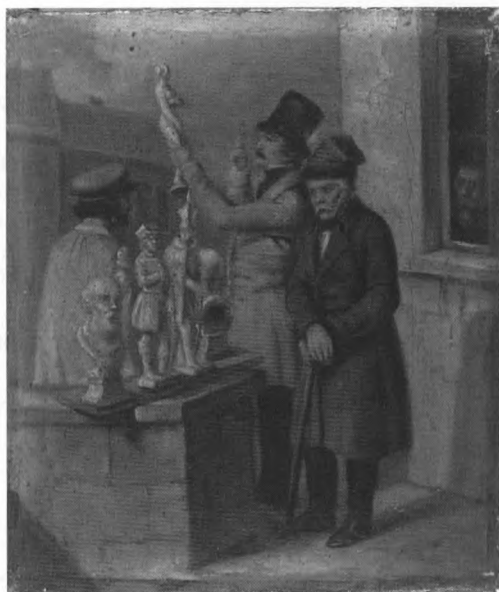
Nr nw. MHW 26713; zakup od osoby prywatnej, 2007 r.

Scena nocna rozgrywająca się na rogu ul. Wesolej. Dwóch oprychów z kijami w rękach zaczajonych za murem kamienicy rusza w stronę elegancko ubranego mężczyzny w cylindrze. W oczach mężczyzny widać przerażenie. Nazwa ulicy stanowi ironiczny komentarz do sceny – w tym czasie nie istniała w Warszawie ul. Wesola.

Franciszek Kostrzewski (1826-1911) specjalizował się w scenach rodzajowych i satyrze obyczajowej. Jego twórczość obfituje w świetnie uchwycone typy warszawiaków, wśród których znaleźć można także postacie łobuzów, złodziejasków i pijaczków. Obraz pochodzi ze schyłkowego okresu twórczości artysty, w którym widać skłonność do schematyzacji scen. Malował szybciej, z pamięci, co powodowało powierzchowność charakterystyki postaci. Artysta powielał wątki tematyczne. Podobnie ujęty temat przedstawia rysunek *Pogotowie rabunkowe* („Mucha” 1897, nr 47).

3. Kram z rybami, mal. I. Gepner

4. Kram z rzezbami, mal. I. Gepner

Dwa obrazy Ignacego Gepnera*Kram z rybami*, około połowy XIX w.

Olej, płótno, 20,1 x 17 cm.

Nr inw. MHW 26777.

Kram z rzeźbami, około połowy XIX w.

Olej, płótno, 20,1 x 17 cm.

Nr inw. MHW 26778; zakup w „DESA Unicum sp. z o.o.”, Warszawa ul. Marszałkowska 34/50, 2007 r.

Ignacy Gepner (1802-1867), po studiach na Wydziale Administracyjnym UW wieloletni pracownik Banku Polskiego w Warszawie, uprawiał również malarstwo (które studiował u A. Kokulara) i litografię, obok portretu podejmując tematykę rodzajową. Wśród wykonanych przez niego obrazów rodzajowych są zarówno prace oryginalne (m.in. *Kram z rybami?*) jak też kopie. Do tych ostatnich należy *Kram z rzeźbami*, który artysta skopiował z obrazu Antoniego Murzynowskiego *Sprzedawca statuetek* (obecnie w Muzeum Narodowym we Wrocławiu; zob. M. Moźdzynska-Nawotka, *O modach i strojach*, Wrocław 2002, s. 200), wprowadzając niewielką zmianę w kompozycji i odmienną kolorystykę. Oferowane rzeźby to gipsowe figury – akt, głowy portretowe oraz postacie uczestników polskich walk o niepodległość.

Lit.: E. Szczawińska, Gepner Ignacy, w: *Słownik artystów polskich* t. II, Wrocław 1975, s. 306.

Kościół św. Anny

Olej, płótno, 35 x 50,5 cm, sygn.: „W. CHOREMBALSKI / WARSZAWA 1944”.

Nr inw. MHW 27139; zakup w Domu Aukcyjnym „Okna Sztuki” Marii i Andrzeja Ochalskich, Warszawa Al. Ujazdowskie 16/8, 2008 r.

Widok na bryłę kościoła od strony Nowego Zjazdu ukazuje odsłonięte przed wybuchem wojny gotyckie mury absydy, spięte zrekonstruowanymi wówczas skarpami, a także prowizoryczne zabezpieczenia w miejscach dachów świątyni i murów kaplicy Loretańskiej, które uległy zniszczeniu wskutek zrzucenia bomb we wrześniu 1939 r. Obraz powstał w 1944 r., na krótko przed wybuchem Powstania Warszawskiego.

Wawrzyniec Chorembski (1888-1965), malarz, członek TZSP, uprawiał głównie malarstwo pejzażowe i rodzajowe. Jego pracownia wraz ze znajdującymi się w niej obrazami artysty została spalona podczas Powstania Warszawskiego.

RYSUNEK

Portrety: Kamila Schreyera i Heleny Agaty Schreyer

Aleksander Sochaczewski (1843-1823).

Kredka, papier, 39,5 x 30,5 cm (trwale wklejone w passe-partout z owalnym wycięciem 51 x 41 cm).

5. Portret Kamila Schreyera, rys. A. Sochaczewski

6. Portret Heleny Agaty Schreyer, rys. A. Sochaczewski

7. Kościół św. Aleksandra, rys. T. Roszkowska

Nr inw. MHW 26023, sygn.: „Aleks.Sochaczewski / Wiedeń kwiecień / 1911”.

nr inw. MHW 26024, sygn.: „Aleks.Sochaczewski / Wiedeń 1911/kwiecień”.

Dar Anieli Czarneckiej, 2004 r.

Portrety przedstawiają młodych małżonków – rodziców ofiarodawczyni. Kamil Schreyer, muzyk i farmaceuta, pochodził z Warszawy. Helena Agata Schreyer, z domu Wasilkowska, była jego pierwszą żoną. Portrety powstały w 1911 r. w Wiedniu, gdzie Sochaczewski i Schreyerowie przebywali na emigracji. Rysunki uzupełniają zgromadzoną w MHW, największą w Polsce, kolekcję prac Aleksandra Sochaczewskiego.

Lit.: *Dary i darczyńcy. 70 lat Muzeum Historycznego m.st. Warszawy. Katalog wystawy jubileuszowej*, Warszawa 2006, poz. I/40/1-2.

27 rysunków Teresy Roszkowskiej

Dar Izabelli Konarzewskiej, 2005.

Ulica Czerniakowska, 1945 r.

Rysunek, pędzel, tusz, karton, 26,9 x 34,8 cm, sygn.; nr inw. MHW 26464.

Kopią kompozycji jest rysunek na kalce MHW 26486.

Getto, 1945 r.

Rysunek, pędzel, tusz, karton, 27,0 x 34,8 cm, sygn.; nr inw. MHW 26465.

Kościół św. Aleksandra, 1945 r.

Rysunek, pędzel, tusz, karton, 27,0 x 34,9 cm, sygn.; nr inw. MHW 26466.
Kopią kompozycji jest rysunek na kalce MHW 26478.

Warszawa, Stare Miasto, 1945 r.

Rysunek, ołówek, kalka, 32,8 x 26,6 cm, sygn.; nr inw.: MHW 26467, MHW 26468, MHW 26469, MHW 26470, MHW 26471, MHW 26472, MHW 26473, MHW 26474, MHW 26475, MHW 26476, MHW 26477.

Warszawa, Kościół św. Aleksandra, 1945 r.

Rysunek, ołówek, kalka, 26,6 x 33 cm, sygn.; nr inw.: MHW 26478, MHW 26479.

Warszawa, Powiśle, 1945 r.

Rysunek, ołówek, kalka, 26,6 x 33 cm, sygn.; nr inw. MHW 26480.

Warszawa, Solec, 1945 r.

Rysunek, ołówek, kalka, 26,6 x 33 cm, sygn.; nr inw.: MHW 26481, MHW 26482, MHW 26483, MHW 26484.

Warszawa, Czerniakowska, 1945 r.

Rysunek, ołówek, kalka, 26,6 x 33,2 cm, sygn.; nr inw. MHW 26485.

Warszawa, Czerniakowska, 1945 r.

Rysunek, ołówek, kalka, 26,6 x 33 cm, sygn.; nr inw. MHW 26486
Kopię kompozycji stanowi rysunek na kartonie MHW 26464.

Warszawa, Aleje Jerozolimskie, 1945 r.

Rysunek, ołówek, kalka, 26,6 x 33,2, sygn.; nr inw.: MHW 26487, MHW 26488

Warszawa, Ruiny, 1945 r.

Rysunek, ołówek, kalka, 25,8 x 31,6 cm; nr inw.: MHW 26489 (sygn.), MHW 26490 (nie sygn.).

Teresa Roszkowska (1904-1992) - scenografka i malarka. Studiowała malarstwo w Szkole Sztuk Pięknych pod kierunkiem Tadeusza Pruszkowskiego, grę na fortepianie w Konserwatorium Muzycznym oraz scenografię na Wydziale Reżyserii PIST. W 1933 r. zadebiutowała jako scenograf. Projektowała dekoracje do inscenizacji m.in. L. Schillera, A. Zelwerowicza, E. Wiercińskiego, współpracując z Teatrem Polskim i Teatrem „Nowe Ateneum” w Warszawie oraz Teatrem Nowym w Łodzi. W czasie okupacji aktywnie uczestniczyła w konspiracyjnym życiu artystycznym, zajmowała się również projektowaniem wystroju wnętrz warszawskich barów (m.in. „Błękitnego” i „Gongu”). Po wojnie projektowała oprawę plastyczną do spektakli baletowych i operowych. Od końca lat 70. zajmowała się wyłącznie malarstwem.

Muzeum Historyczne m.st. Warszawy nie posiadało do tej pory w swoich zbiorach prac T. Roszkowskiej.

Lit.: *Dary i darczyńcy. 70 lat Muzeum Historycznego m.st. Warszawy. Katalog wystawy jubileuszowej*, Warszawa 2006, poz. I/59.

GRAFIKA

Plac Krasińskich w Warszawie, 1840-1841

Litografia, papier, 15,5 x 22,0 cm (scena), 19 x 22,5 cm (w świetle passe-partout); sygn.: M[oritz].S[choltz].

Nr inw. MHW 26047, zakup na XVIII aukcji książek i grafiki Antykwariatu Lamus, 2004 r.

Plansza nr 3 z cyklu 12 litografowanych widoków Warszawy i okolic, które wykonał według własnych dagerotypów i wydał Maurycy (Moritz) Scholtz, litograf i fotograf. Prac z tego cyklu brak było dotychczas w zbiorach MHW.

Litografia przedstawia widok zabudowy zachodniej pierzei placu – fragment pałaca Krasińskich i pałac Badenich, oraz graniczący z placem od południa, fragment zabudowy ul. Długiej – kompleks kościoła, klasztoru i szkoły pijarów.

Lit.: I. Tessaro-Kosimowa, *Historia litografii warszawskiej*, Warszawa 1973, s. 122; *Antykwariaty warszawskie. Lamus. XVIII aukcja książek i grafiki. Warszawa 25 września 2004*. [Katalog], poz. 156, s. 37-38.

Krakowskie Przedmieście, połowa lat 20. XX w.

Zofia Stankiewicz (1862-1955).

Akwaforta i akwatinta, 26,4 x 33 cm (scena), 29,5 x 36 cm (w świetle passe-partout), sygn. ołówkiem: „Zofia Stankiewicz”.

Nr inw. MHW 27076; zakup w Domu Aukcyjny „Okna Sztuki” Marii i Andrzeja Ochalskich, Warszawa Al. Ujazdowskie 16/8, 2008 r.

Widok z pl. Zamkowego na kościół św. Anny i perspektywę Krakowskiego Przedmieścia. Kolumnę Zygmunta zdobi jeszcze wodotrysk z trytonami, który został usunięty podczas przebudowy jej otoczenia w latach 1929-1931. Rycina pochodzi z teki Stara Warszawa zawierającej 30 rycin. Bogaty dorobek graficzny artystki (głównie akwatinty i akwaforty) jest ujęty w cykle tematyczne i wydany w odrębnych tekach. Prace nie są datowane. Znaczna część dorobku Zofii Stankiewicz uległa zniszczeniu w Warszawie w 1939 i 1944 r.

Lit.: *Wystawa prac graficznych Zofii Stankiewicz*. [Katalog wystawy w „Zachęcie”], Warszawa 1954, poz. 10, il. [2].

RZEŻBA

Posąg Syreny, 1854-1855

Cynk pobrązowany, podstawa 119 x 118 cm, wys. 185 cm.

Nr inw. MHW 27549; przekaz Prezydent m.st. Warszawy Hanny Gronkiewicz-Waltz.

Autorem rzeźby jest Konstanty Hegel (1799-1876). Odlew z modelu, który wykonał artysta, powstał w warszawskiej fabryce Karola Juliusza Minte-

ra. Syrena została przedstawiona zgodnie z przyjętym wyobrażeniem godła herbowego Warszawy - ze skrzyconym spiralnie łuskowatym ogonem, uzbrojona w miecz i tarczę. Rzeźbę ustawiono w 1855 r. pośrodku basenu, na podwyższeniu naśladowującym skałę, później zmienionym na postument z piaskowca. Po likwidacji basenu, posąg przeniesiono w 1929 r. na teren klubu sportowego „Syrena” przy ul. Solec; w latach 1951-1970 stał w Parku Kultury na Powiślu. W 1972 r. został umieszczony na skarpie Wieży Marszałkowskiej w obrębie murów obronnych Starego Miasta. Powtarzające się akty wandalizmu, niweczące efekty kolejnych konserwacji, spowodowały przeniesienie rzeźby w pierwotne miejsce, gdzie została ustawiona na nowym cokole pośrodku wodotrysku (1999). Jak czas pokazał, nie zapewniło to figurze bezpieczeństwa. Odrestaurowana trafiła na podwórko Muzeum Historycznego m.st. Warszawy, a na jej miejscu stanęła kopia.

Lit.: A. Melbechowska-Luty, *Konstanty Hegel - rzeźbiarz warszawski*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1978, nr 3, s. 335, 339; W. Głębocki, *Warszawskie pomniki*, Warszawa 1990, s. 52-53.

DZIAŁ RZEMIOSŁA ARTYSTYCZNEGO I PAMIĄTEK HISTORYCZNYCH

oprac.: Elżbieta Piwocka

W omawianym okresie zbiory Działu powiększyły się o 1174 pozycje inwentarzowe, z czego blisko 2/3 to dary osób prywatnych. Większość stanowią obiekty codziennego, domowego użytku: stroje, galanteria, bibeloty, wyroby rzemieślnicze i przemysłowe, słowem rzeczy zwyczajne. Ważne nie tyle dla walorów estetycznych, ile ze względu na przesłanie historyczne, emocjonalne i poznawcze.

Wśród pozyskanych muzealiów nie brak też oczywiście znaczących przedmiotów artystycznych. Wzbogaciła się niemal każda z kolekcji wchodzących w skład zbioru rzemiosła i pamiątek i w każdej wskazać można obiekty godne uwagi.

SREBRA

Stanowią w tym zbiorze najcenniejszy element. Gromadzone od lat wyroby złotnicze warsztatów warszawskich z XVIII, XIX i XX w. - są chlubą i ozdobą ekspozycji stałej Muzeum. Publikowane były w dwóch edycjach